

Kik azok a számik?

A számi a finn-ugor nyelvcsalád egyik uráli ága – a lappok vagy (ahogyan ők nevezik magukat:) a számik nyelve. Észak-Skandinávia (Svédország, Norvégia és Finnország) és az oroszországi Kola-félsziget őslakosai ők. Ennek a népnek legkorábbi leírását Tacitus adja az időszámításunk szerinti 98. évben írott „De origine et situ Germanorum” („A germánok eredetéről és földjéről”) című művében.

Eredetileg vadászattal és halászattal foglalkoztak, és kis közösségekben éltek. A számi nyelv legkorábbiról ismert, írott forrása egy 95 szavas lista, amelyet egy angol hajóskapitány, Stephen Burroughs állított össze 1557-ben, a Kola-félszigeten tett látogatása alkalmával. Életmódjukra káros hatással volt, hogy új telepések érkeztek az északi területre a XVII. és XVIII. században.

A lappok lélekszáma ma 50.000 és 100.000 között mozog, ami a Számi Parlamenttől kapott információk alapján a következőképpen oszlik meg: 6.400 Finnországban, 15.000 és 20.000 között Svédországban, mintegy 23.000 Norvégiában és 2.000 Észak-Oroszországban él. Azoknak a számát azonban, akik még beszélnek a nyelvet, a számi lakosság egészének, vagyis 35.000 embernek mintegy az egyharmadára becsülik. A három skandináv országban lakó számik *egységes népet alkotnak, saját történelemmel, saját nyelvvél, s az önazonosság és összetartozás határozott érzésével.* A terület, ahol a nyelvet beszélnek, összefüggő vidék, amely figyelmen kívül hagyja a nemzeti vagy nemzetközi határokat. A közös nyelv – habár három fő dialektusa különböztethető meg – a számik identitásának legfontosabb jegye. Már-már úgy látszott, hogy kihalásra van ítélve, ámde most, a kilencvenes évek elején újra kezd megerősödni.

1991-ben a finn parlament törvényt bocsátott ki,

amely a nyelvet hivatalosan elismerte a finn iskolákban és hivatalokban. Egy évvel később, 1992-ben életbe lépett a számi nyelvtörvény Svédországban és Finnországban is. Ennek a törvénynek az a fő célja, *hogy élő egységként tartsa fenn a számi kultúrát.* A törvényes rendelkezések gyakorlati hatásaként pedig létrejött a Számi Fordítóiroda. Ma már kétnyelvű táblák vannak mindenütt, ahol számik élnek, s a középületeket is kétnyelvű táblákkal jelölték meg.

A felnőtt számi lakosság általában nem tud saját nyelvén olvasni és írni. A nyelv iránti érdeklődés azonban megnőtt a nyelvi törvények bevezetése óta, és a 70-es évekhez képest ötszörösére emelkedett azoknak a tanulóknak a száma, akik az iskolában tanulni kívánták a nyelvet. Mint ahogy az sajnos más kisebbségi nyelvek esetében is lenni szokott, a nyelvoktatás gátja a *tankönyvek hiánya*, a más országokból származó oktatási anyagok nem mindig alkalmazhatók a megváltozott körülmények között.

1976-ban létrehoztak egy számi rádióállomást, amely Svédországba és Finnországba egyaránt sugároz. Ez a rádióadó az eltelt időszakban egyre bővítette műsorait. Ezenkívül pedig létezik egy általános egyezmény Svédország, Norvégia és Finnország nemzeti rádió- és televízióállomásai között, amelyek tovább kívánják fejleszteni az együttműködést a számi nyelvű programok terén. A mai számi nyelv meglepően életképesnek mutatkozik mint köznyelv, de a nyelvet beszélők alacsony száma miatt annak nyelvi infrastruktúráját számi aktivisták egy kicsiny, de lelkes csoportjának kellett felépítenie (miközben erős ellenállással kellett megküzdeniük). Van azonban ok az optimizmusra: ma már elképzelhetetlen, hogy a jövőben a számi valamikor is olyan gyenge lábakon álljon, mint egy évszázaddal ezelőtt.

Heiki A. Kirjavainen – Birger Winsa

Svédország kisebbségeinek nyelvei

A finn nyelvet Svédország határain belül valószínűleg e nemzet fennállása óta csaknem mindig is beszélték. Svédország és Finnország mintegy 650 évig egyesítve élt, és történetileg *a finn a nemzet második nyelve volt.* Sok finn eredetű utca- és helységrnév létezik az országban. (Ezek az évszázadok során folyamatosan zajló elvándorlás emlékéét őrzik Finnországból Svédország különböző vidékeire.)

A XVIII. század elején a finnek Svédország lakosságának mintegy négy százalékát tették ki. Nyelvük a század elején még teljesen be volt tiltva az iskolák-

ban (szünetben sem volt szabad „finnül vartyogni”...), és ezt a tilalmat csak az ötvenes években oldották fel. Az oktatásban tovább javult a helyzet a hatvanas években, de még sok mindent kell tenni a finn nyelvű kisebbség nyelvi jogainak biztosítása érdekében.

Svédország nehéz gazdasági körülményei – mostanság – az ország némelyik vidékén hátrányos hatást fejtenek ki a nyelvre: némely helyi politikusok és önkormányzati testületek *e nyelv oktatási költségeit szeretnék megspórolni...* s felmérések már ki is mutatták, hogy e helyi testületek *megszorító intézkedéseinek* következtében csök-